

Η κατανόηση του αγ. Γρηγορίου Νύσσης στη δυτική παράδοση [1]

[Ορθοδοξία](#) / [Πατερική Θεολογία](#)

[Θεώνη Μαρίνου - Μπούρα, Θεολόγος, ΜΑ Θεολογίας](#)

Ο Γρηγόριος Νύσσης υπήρξε πνευματικός άνθρωπος και πατέρας. Ο ίδιος αναφέρει ως διδασκάλους του τον Απόστολο Παύλο, τον Ευαγγελιστή Ιωάννη, τους αποστόλους γενικά[1]. Αναφέρει ότι είχε την αδερφή του Μακρίνα δάσκαλο ζωής[2], ενώ ονομάζει πατέρα τον αδελφό του Βασίλειο[3]. Δεν παραμένει όμως πνευματικό παιδί πνευματοφόρων προσωπικοτήτων, αλλά ο ίδιος αναδεικνύεται με τη σειρά του πνευματικός πατέρας και αυτό συνειδητά και σαφέστατα το ομολογεί όταν μιλεί στα έργα του για τα πνευματικά του τέκνα. Σε επιστολή του στον Αβλάβιο γράφει για τον πνευματικό του γιο Βασίλειο, τον άλλοτε Διογένη[4] (υπήρξε αλλαγή ονόματος) με σκοπό να τον προστατέψει και φροντίσει.

Εξάλλου από το Λητόιο ζητά να μην παύσει ποτέ να απευθύνει στο Θεό τις συνηθισμένες ευχές για χάρη του, διότι ως ευγνώμων υιός έχει το χρέος της γηροκομίας σε εκείνον που τον γέννησε κατά Θεόν[5], δηλαδή το Γρηγόριο. Αλλού συγκαταλέγοντας τον εαυτό του στους πνευματικούς πατέρες λέει ότι οι πατέρες νιώθουν χαρά από τους γενναίους ιδρώτες των παιδιών τους[6].

Αφετηρία της θεολογίας του είναι η αναζήτηση της αλήθειας. Αυτό αποτελεί και αφετηρία της φιλοσοφίας. Ο Γρηγόριος Νύσσης όμως διαφοροποιείται από ένα φιλόσοφο ως προς τα όρια της αναζήτησης, τα μέσα που χρησιμοποιεί, τις προϋποθέσεις, αλλά και το αποτέλεσμα της ζήτησης.

Ο Γρηγόριος, όπως ο ίδιος χαρακτηριστικά γράφει, χρησιμοποιεί στην αναζήτησή του το λυχνάρι του Αγίου Πνεύματος[7]. Τούτο είναι αναμενόμενο για έναν άνθρωπο, όπως ο άγιος Γρηγόριος, ο οποίος με τη βοήθεια του Θεού τακτοποίησε την εκκλησία φτάνοντας στον Πόντο[8], με τη βοήθεια του Θεού κατανίκησε την αρρώστια του[9], αλλά και στη χάρη Του προσέβλεπε στην προσπάθειά του για την ανέγερση μαρτυρίου[10]. Η χάρη του Θεού, η ουράνια συμμαχία[11] είναι προϋπόθεση για την κατανόηση των μυστηρίων. Ο Γρηγόριος δεν είναι μόνος στην αναζήτηση, όπως συμβαίνει με το φιλόσοφο.

Ο ίδιος, ερμηνεύοντας το Άσμα Ασμάτων, λέει ότι για να απολαύσουν τα αγαθά που προτείνονται στο συγκεκριμένο χωρίο, θα φέρει στο λόγο του τον ίδιο το Θεό Λόγο, ώστε να γίνει ο Λόγος οδηγός στη σπουδή του Γρηγορίου[12]. Όταν πάλι η εξέταση των θείων ρητών περιέχει μερικά δύσκολα και καλυμμένα με ασάφεια

νοήματα, τότε κρίνει ότι απαιτείται από μέρους του μεγαλύτερη προσοχή ή καλύτερα περισσότερη βοήθεια από προσευχή και την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος, για να μην πάθει με την έκπληξη, που προκαλούν τα υψηλά θαύματα, ό,τι παθαίνει κανείς με τα άστρα[13].

Ο Γρηγόριος δηλαδή θεολογεί με το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος, εφόσον ο Θεός το επιτρέπει και μέχρι εκεί που το επιτρέπει. Ο πνευματικός πατέρας έχει συνείδηση των ορίων της αναζήτησής του, τα οποία και δεν ξεπερνά. Επειδή μάλιστα εξαιτίας του χαρακτήρα και της φιλοσοφικής του μόρφωσης ρέπει προς τη διαρκή αναζήτηση, θέτει ο ίδιος φραγμό στη σκέψη του και λέει ότι θα περιορίσει τις περιττές αναζητήσεις για τα ακατάληπτα, για να μη βρει υλικό η αίρεση προσπαθώντας να εξηγήσει την άφθαστη και ανέκφραστη ουσία[14].

Επίσης, ακριβώς επειδή είναι πέρα από τους ανθρώπινους συλλογισμούς, παραλείπει ο Γρηγόριος να διερευνήσει το πώς «εγεννήθη ο Θεός εις φύσιν ανθρώπου», [15] αν και δεν αμφιβάλλει γι' αυτό. Με σαφήνεια δηλώνεται η αυτάρκεια και η ασφάλεια της πίστης, ενώ αυτά αποκλείονται προκειμένου περί του ανθρώπινου λόγου. Πιστεύει για παράδειγμα ότι όλα τα σωματικά και πνευματικά όντα έλαβαν υπόσταση από την ασώματη και άκτιστη φύση του Θεού, όμως δεν εξετάζει τον τρόπο της σύστασης του κόσμου, διότι είναι εξ ολοκλήρου ανέκφραστος και ανερμήνευτος[16].

Επισημαίνουμε εδώ ότι οι φιλόσοφοι κυρίως αυτό ερευνούν, το πως της σύστασης του κόσμου, πράγμα που σαφώς διαφοροποιεί το Γρηγόριο, που παραμένει θεολόγος. Εδώ διευκρινίζουμε ότι τα όσα αναφέρει ο Γρηγόριος αναφορικά με την κοσμολογία στο έργο του «Απολογητικός περί της Εξαήμερου» (P.G. 44), δεν εξηγούν τον τρόπο με τον οποίο από τον άυλο και άορατο Θεό προέκυψε ο υλικός κόσμος, αλλά αυτό αποτελεί θέμα πίστης.

Εντύπωση μας κάνει το γεγονός ότι ο ίδιος δεν αποδίδει την ίδια βαρύτητα σε όλες τις αναζητήσεις-ερμηνείες του. Έτσι λοιπόν για κάποιες ερμηνείες που κάνει λέει ότι έτσι ο ίδιος νομίζει[17], ή κατά τη γνώμη του είναι έτσι[18], ή διευκρινίζει ότι πρόκειται για τη γνώμη ενός ιδιώτη[19]. Αλλού παραδέχεται ότι το νόημα των λόγων της Γραφής είναι ανώτερο από τη διανοητική του ικανότητα, ωστόσο ύστερα από επιμελή εξέταση του φαίνεται πως θέλει να πει τα τάδε[20]. Σε άλλο σημείο προτείνει δύο ερμηνείες[21]. Ομολογεί επίσης ότι κανένας φθόνος δε θα υπάρξει από μέρους του εάν αναπτύξει κάποιος για ένα συγκεκριμένο χωρίο μία άλλη θεωρία με τη βοήθεια εκείνου που αποκαλύπτει τα κρυμμένα μυστήρια[22].

Έχει σαφή επίγνωση ο Γρηγόριος από αυτά που λέει τι είναι προϊόν φωτισμού του άνωθεν και τι αποτελεί δική του προσωπική προσπάθεια. Φυσικά βαρύτητα έχουν

τα πρώτα, ενώ για τα δικά του τολμήματα τονίζει ότι δεν είναι υποχρεωτικό να τα δεχτεί κανείς. Το ερώτημα είναι γιατί ωστόσο τα τολμά. Την απάντηση δίνει ο ίδιος όταν απολογείται για μια βεβιασμένη εξήγηση που δίνει, δηλώνοντας ότι για ορισμένα αινίγματα δεν μπορεί να επιτύχει την αλήθεια, αλλά θα τα αγγίξει τόσο μονάχα, ώστε να μην τα αφήσει εντελώς αβασάνιστα[23]. Διαφαίνεται εδώ η τάση του να βασανίσει όσο γίνεται το πράγμα για να βρει την αλήθεια των νοημάτων.

1. Ε.Π.Ε. τ. 4, σελ. 408-409.
2. Επιστολή προς κάποιο Ιωάννη ..., Ε.Π.Ε. τ. 4, σ. 443.
3. Επιστολή στον Πέτρο Σεβαστείας, Ε.Π.Ε. τ. 4, σ. 483.
4. Επιστολή προς Αβλάβιον, Ε.Π.Ε. τ. 4, σ. 457.
5. Κανονική επιστολή προς Λητόιον, Ε.Π.Ε. τ. 4, σ. 509.
6. Επιστολή προς Αβλάβιον ..., Ε.Π.Ε. τ. 4, σ. 27.
7. Επιστολή προς τους πρεσβυτέρους της Νικομήδειας, Ε.Π.Ε. τ. 4, σ. 431.
8. Επιστολή προς κάποιο Ιωάννη, Ε.Π.Ε., τ. 4, σ. 445
9. Ενθ. ανωτ.
10. Επιστολή προς Αμφιλόχιο, Ε.Π.Ε. τ. 4, σ. 469.
11. Εξήγησις του Άσματος των Ασμάτων, Λόγος Η΄, Ε.Π.Ε. τ. 7, σ. 285.
12. Ενθ. Ανωτ., Λόγος Θ΄, σ. 305.
13. Εξήγησις ..., Λόγος Ι΄, σ. 323.
14. Ενθ. Ανωτ. Λόγος ΙΑ΄, σ. 371.
15. Λόγος Κατηχητικός ο Μέγας, Ε.Π.Ε. τ. 1, σ. 439.
16. Ενθ. Ανωτ. σ. 441.
17. Εξήγησις ... Λόγος ΙΓ΄, σ. 423.
18. Ενθ. Ανωτ. Λόγος ΙΑ΄, σ. 363.
19. Ενθ. Ανωτ. Λόγος Θ΄, Ε.Π.Ε. τ. 7, σ. 311.
20. Ενθ. Ανωτ. , Λόγος ΙΓ΄, σ. 429.
21. Ενθ. Ανωτ. Λόγος ΙΒ΄, σ. 403.
22. Ενθ. Ανωτ. σ. 401.
23. Ενθ. Ανωτ. Λόγος ΙΕ΄, σ. 509.

<http://bit.ly/1apzSR3>